

185 p.

Bidrag til Oplysning om nogle Handelsstedet i Norden =
 Sondmørs i Fortiden. af Seder d'gilling

U. B. BERGEN

Ms. 185 p.

Forstørrelsen af, ud den sidste af vigtige 30^e Janv 1844 var 5°
 nærs dagens siven et stælseind or holdt Løse og Ladestedes
 netteghedet, stod der i Almøernes Adresselæs et. Per Linie
 et, hvorover fænnes saen, at det var Rørt efter at Hjelvestaden
 Borgene var gaaet i Brand, at Hovedspunktet for Han-
 delen fæn Sondmørs overforstil til Stælseind, o. p. v. men at
 dette er alts mindre sad rigtigt, skal neden enfoile Linier be-
 vase. Omkring Aar 1480. da Borgene, omkringst 30 Aar
 før, havedes fænet. Hovedstaden af den henvætede Tordivon,
 opstod Larviksted Ellings Rjel fæn Sondmør, som ifolge
 J. Straats Vidnerbyrd et anmørkning til henn Beskrivelse over
 over det Nordaffjeldske Norge 3de Bind, saay :) skæbogen
 fæn Ellings aens sonder Pid, hvor en dyb Bueg af den
 gaaer ind. Ifolge Saugat, iforenning med synbare Spor, maae
 Larviksted Ellings Rjel, haevet vores ind i den længe Bugt, der
 gaaer fra Syd til Nord, ind under Høfset, der Inddanner til dog-
 ges her, et Handelssted i Fortiden, ligesom det nævntom Bugt
 seen Dommer Huse og Søbriggen. Det er en god og

Bekvem Havn for Skibe, og men tager nappes delt, om
men datager, at Dorfet har haft en hvis Hensigt for die,
med at vige et seneant Linstør, en seund en isoleret Buegt,
til Øplogstør, af Adskilningsted for Øndmores, ^{Hennel}, og
Hedet var sen i solukket og mindre i viefuldend for de om-
stændende Voriner, saue hin lavalde Tid, da seladni maa ha-
vo vort i frihet & Hind, hvorleden dorf Østen havde gjort
Borg under. — Hvad som egentlig har foreværet til
denne Celling Rijk Leidsgang, har jeg ingen steds set angivet.
Neget sig med den dog ei henvont, thi da havde sit e-
get Toldstør, som for over 1600 overflyttedes til Valder-
høj, nemlig fra Leidelengel, af hvil Toldindogter der
nerværet der blev anvaadt. B.C. R. I. til understittels for
professor Olef Birk i Hjelshorn. Et næste si fransk
Voriner i Mitten af det 17° Aarhundrede som havde vore
Hjelshøje ved et fortolle mange Tagt, sae som at de opbrakte
Huslader i Polje v. p. v. / Keen henvi findt Nien ind til Celling Rijk, som da i Bund af Rand Keen henvi vdelegt.
Visb or Deb, at efter den sid, fandt man Hjelshøjs borgan af hu-
vo nedad sig hied af her, reindom i Lund's Districten i for i Bot-
gående Hovedsogn, og af disse Hjelshøjs ledet troppenio først
Leidelengel saue Valderhøj. End skjont Leidelengel er et

af do oldne Hændelssted, findes jeg dog ingen Hændelsborger des
herre landes, for hen ved etev 1714, og 1718, da Stat Østerig boede
hen. Hæn var en meydel formüende Mand, var Eier af udskilige Jor-
degods, men gjorde Opblås omkring Aar 1720, døde 1728 boede
hen som Fulldeant af Indret paa Guarden Solnot i Skov, ligesom
paa Abelseth i Ørskovsgaard 1740, hvor han modtag Dom af fol-
gemanden blev død hvilket i Hæn beto 228 R. 4.. 15 R. af Stiftsmæl
skriver Klæva i Bergen, hens fordegnede Folkestue i Volden 2 Uge
1730. m. Fiskau 2 Uge i 11. Hænggjelde 2 R. 6 m.
Jodalen m. g. Steg i Volden - - 4 km. Mørkseth i Skov
- - 18 m. Det varrigt i Jodalen og Steg som Stat Østerig ikke
med hæm fra omst. lidt Hængens Gennem, ifølge Dom af 21. Maarts
1724 for resterende Hænger af hens Jordgods. Stat Østerig
døde i Ørskovs Postgaard 1749, og blev begravet i Ørskovs
Kirkegaard.

Hæn var en, hvor nu en Kirkes Rel offiser, en gammel
Hændelsfod. Aar 1660 levde i Hæn en Hændelsborger
Hens Hæn var en Sonnen Christen Hæn var døder 1690, ligesom
seue Jonas Jon Diderik Christensen von Brueg døde 1713, som Han-
deleborgen.

Hændels. Aar 1683 levde i Hæn en Hændelsborger dandens
Johansen. Hæn var en vgsen i Kloster Helligs Dag...

Helsingørsholm/Tysskholm). Aar 1683 levde Handelsborger
Oleus Oleusson Remmers fra Helsingørsholm.

Lyllebaek. Aar 1683 levde Handelsborger Peter Jodasson i Lyllebaek
Bjørnestrøm. Aar 1683 levde Handelsborger Chr. Fornes
i Bjørnestrøm

Fornes. 1683 levde Handelsborger Chr. M. Rasmussen i Fornes
Nørresund. Aar 1683 levde Handelsborger John Johnson
Nørresund

Grenholm. Aar 1683 levde Handelsborger S. i Grenholm.
Indenfor Nørresund/Lyllebaek levde i Aar 1683 Han-
delsborger Lars Ejlskeus.

Henningsø. Det sidste navn der nu langt fort, levde her den be-
kjente Oleus Nilsen, bekjendt som Hr. Regens Oppfinds-

Nedseende. Aar 1683, levde også Christensen Jørgen

Jørgensen, og 1690 Jørgen Birkum som borger i Nørresund
I blandt Nørresund's oldt bekjente Hr. omtaler

1. Hvidens, nu Skærsøe Hvidens, fordi at man aar 1663
her lod oppfinne en Skærsøe eller Bevorstning bestående
av nogle tunner, hældet fra 3° Hollandske Olieadserum,
des her fagte Braskytten, der da var ettersatt af en drunkn-
Rebet, som her nu gud helmed sagor, alda med Englis-
mænds tegt flagter. Dertil var det paa Skærsøen blev-

ledes af den Digtige Kapitein Jorga Nilsen Haug, der den eit,
levede paa Gunder Plinniæa, den sidste som lidet meget
til Throndhjems tilbagetogts fra de Dvæiske stæder 1658.

Aar 1724 blev Stidener enest i Skjeld for 12. M.
i Tyskland, idt Skedels Territorium strakte sig lejt i
det til Nordgaard.

2. Nordgaard var ogsaa et Handelssværligst med
Jordene læv der til, at den hialdter 1724 fek en Skjeld af
en 173. M. i Tyskland, og strakte deres Territorium sig lejt
i det til Skært og Syd til Danmark for noede Enevæg.

3. Enevæg opfaldt efter en 11. aar Enevæg var ogsaa et Hau-
deland med tillegnede fordriv der stæder 1724 fek en 12. M.
i Skjeld. Enevæg strakte sig lejt i Syd til Grimmergaard.

4. Grimmersgaard, var meget lidt i en Lang tur og ikke
fatter hvilket område for Gunderas spem Kreutzen
hvorfor Grimmersgaard af de gamle som oftest kaldes obpe-
sotter. Denne, omkringstæder 1590 belade Hædt af en allund
som hedde Grim eller Grimmer, der enten maa ha haft Hædels
borget eller Embodomen, der desy høiest sandsyrligt, et
hensyn hav har ord da Hæns Grimmersæ, som fra Kromm
som Dags over Kromme stæder 1632. Grimmersgaard blev Aar
1724 enest i Skjeld for 1., og strakte deres Territorium
sig i Syd til Roskær og Røsen.

5. Røsen, saa bældes fordi, at den liget til Aar 1840 levede en
af Eleanor paa den Græs Lærdal, sommealder af
Kromsten, en levning fra Oldtid.

6. Horsen, sive Reldt af St. Hors, som i de Kattuldske
Tider herskabte over området, til højre om, at pun
Reldt her foregik en ulykkelig Begivenhed, hvorm
menn forvist inde ved. Efter 1724 fik Horsen en Ryde
af " " 15 m:

7. Thorsplads, menes siges ikke længst fra Horsens Byområder.
Hedet os op Reldt af Familien Thors som her har boet, og
Eggersrommere af Døpnavn Hærlandsborgs pun Stadtsjæl
Thors Aar 1491, ligesaa hvem damede Hørn, som var Steff-
ens Thors ved Aar 1469. Efter 1724 fik Thorsplads " " cm.
i Ryde

8. Lørkæus, op Reldt af St. Hærlandsborgs Hørn Lærkesten
Lørkæus, Damede Aar 1451. (Lærkesten var gift med Anne Johs-
datter Thors, og var henni ejer af Lærkesten Thorsplads.

9. Sonder, sive Reldt efter Hærlandsborgs Hørn
Sonder som efter 1451 boede her. Omkring Aar 1480
boede Præsteborbor Christen Volda pun Sonder foren-
henv Aar 1481 kom til at bo pun Sonder i Skander-

10. Alsplads menes nu dels over sive Reldt Nottener, og
Nottener fore Rommers allerede Aar 1693, i den Hørn
Lilleas Ryde Enkebleegs til Fugden, ved Hørn Nott-
ener, ledet Hørnene pun Nottener nedraadet af Værgård.

11. Bakken i St. Larsværd som Aar 1724 fik " " 12 m: i
Ryde, var beliggende mellem Lørkæus og Nottener.

12. Hældin. opførtes af gummell Hændels &c. den 12. 5. 1. bestemt
Hændelsborger Martin Oscar, ligesom Stedet uddeltes den 17. 2. 25
på Galten i Tisvilde i Skæ. Nu er stedet nu et af landets
smaleste Steder beliggende.
13. Brønholm. Nuværende vandkældre opførtes af Brønholm og
heves opførtes af gummell Hændelsborg, af Stedet bekjendt
af Kong Christian 3rd Bpholm her. den 17. 3. 1733, i 8 Dage, f. d.
med Døkkens.
14. Bünge i nu Rüdig Reeltz, forst af Torpoden i gummel Dage
hvis last beliggende Skæ. Stedet er nu indrettet til Skibsvorpe
efter en stor Skæ. Den 18. 5. 2. d. 17. 11. nu lige det første Skæ,
ligget paa en smal Bünge oprettet til Skibsvorpe, af Stabel-
en, Borggård Reeltz.
15. Steenvogn, en gummel bekjendt Havn, som forekommer
meget ofte i vor oldste Historie. Saaledes lug Sigismund 3. Brasov
i enden Hænckens Park Regjering ind fra Vesterhavet med sin Skæ til
København hvilket var et godt sted i Borggård. Den 10. 2. 19. levede Kong
Oleff den Hellig med sin Hænde i Steenvogn, hvorfra han soath nogle
af sine Hænder op paa Djælden paa ^{Det} Hænge ^{Hænge}, for at speide mod over
efter Hænckens Park Steenvogn, som var dækket med en pav. Det
blev dog ved nærmere Hænde der fejede forbi Gernlon, men
forend Kong Oleff begav sig af Steenvognen, sevært under de første
Skæ seide syd forbi Kvernen, da komme Skjern Riverne

i R.R. Thjorteidi som Snorre skrev, i det er den vestligste bynt af Ellingsæden, ikke som Kaptein Hænste antegnet, nemlig den vestligste bynt af Fostlundet ved Gamlevallet H. avsnærend, thi denav Reen er seet fra Stevøggen. Kong Oluf fortæller om bekjæftet, da sin Reise end gjeanem Storjorden og landet paa Syd i Voldaten.

Endes Borgerkrigene i det 11^e og 12° og 13° Aar hundrede før Rommers Stevøggen seen ofte som føgt til den for Ribe, at det er overflidigt at omteles hvor Gang, ikanngi tilstedeige Beskrivning, jeg vil Kun nooo, at etas 1267. Da Kong Olaf den Laguboter seen sin Reise til Throndhjem, formedet det vist, læv med til en megal Lang i Stevøg, seen da en Nut, Ild brænde i Geiske, og da Kongen varme det for Vaade. Ild, som se hein Folk af det for at yde Geisfolkene hjælp. Det fikk blyndt da nyt Raad som Næstens Tidssavn i Geiske havde levet ligge, men den ymle Raad brænde.

Året 1551 var folgenav Heindelsborgene i Borgund og Hovdsgaen Niðoleis Idsikk i Tyakkholmen. Øle i Hovden. Borgene H. i Hyllebyg. Over H. i Vegsund. Ølevar Pirverts Aalesund. Kneud Jeder sea Hæsund i Aalesund. Hæus Tidescau Honengdal seen Stevøgnes. Enders Throndberg i Aalesund. Gjenni Dønd, Hæus Sonderup Hæus Lægk seen Valdring, foreem Kreis seen Gamle. Jokem Heide og Doged Olo Alsing i Præna. i Veitne Sogn.

Året 1593 d. 19 Maii indstilled Pogda i Gjentvær Andreas Haas ses Nordbor til Rommels Amt, om des ønskelige i, es oppe-

te at Løfia og Leedsted i stævnen. Det hører i kann Falsting, at
Fagdriekket er Folkevalget af 31,800 draflygge v: f: r: -
Samme år forvaltet August lib. 18. hvidt omkr. i Brøv af 14. juli,
at Leedes Eede & Tales udro Territorium låt nu, Hellerup, Øsbygd,
Bækken, Hvidenes (Reasen), Nærigaard, Omvirig, Giommerynne,
Thorsplejs, Dørkæs, Køge. Tænk man med Tisea, det maa
trængte til store Territorium, hvilket nu længe Steenvadga, Sten-
vænnes, og Skarlvigga. v: f: r: - Den 11. September samme år
(1793), blev det bestemt, at vo Handelssombo i Talesund p. Røl-
le iidskile Pindmors Svæder til Indlandsske Steder, Sunnermark
medregnet, og ab Godla Handelsske, og ved Toldværdi for her frø-
gjort Veret, som tilføres i Indvænernes egen Tærlær.

Senere blev den Rettighed ved Kongelig Resolusion af 8. September
1803 iedrørt derhen, at Talesund, indtil videre tilstod Frihed til
Deriet iidsrigiske Steder, et iidskile i Veret Stedet og Omegnen til-
hørte, imod et ab af talesund Handelssom vilde betyde denne
Rettighed, skulle tage Borgerskab i Mølle. Endelig ved Lov
af 30. juli 1824. blev det bestemt, at Talesund fik Frihed til at
ind og iidskile ved Deriets Handel paa ind og iidsrigiske Steder,
ellers tilledt Hjælmeendræves.

Aar 1794 var paa folgend Steder Handelsprivilegier, i
Borgens Instigjels. Helsingør, Edværds Havn. Brøv-
næs, Ferdinandstouth Danskholm. Leedbergel, Clier

Rönneborg. Vægsund, Hans Jacob & Heklelund. Knutsholm, Ernst Heid. Hæren, Thomas Hamon. Sjöbris Henning Martin Albrecht. Gæsgaard, Bernun. Hællen, Nielski Vindegaard. Gremmergaard, Førgea Höhg. Giske, Christopher elgersen. Tjørholmen, Jøas Vær. Lykke, C. meenuel Rose. Veiderheug, Andreas Löhg. Vægnes, Joheen Arnold Heide. Tusebærgsø, Nils Vær. Næsheim, Hægebryg Nørw. og Jæcole Vigs Enke, fæst Kleivers Enke og Givort Olsen. Nørvenes, Christopher Døskholm. Tjørholmen, Jagobregt Nordahl.

Aar 1807 var følgende Hændelser i Borgunder Stægtjeto. Joheen Hæk i Tjällinge. Fader Tonning fæst Tusebærg. Beene fæst Nørvenes. Ruphael Asund fæst Læderøgel. Hænn Vær fæst Tjørholmen. Leers Skov fæst Lørkeas og et munison fæst Nætner, Ernst Höhg i Gremmergaard i statssund. Frørk fæst Enke fæst Øspildsø i statssund. Nielski Ulrik fæst Hællen i Næsheim. Christen Povin Hanssen Høningebæk fæst Stevægnes. Fader Ekelosse fæst Hæring. Jucole Albrecht fæst Rönneborg. Aar 1808 var Christen Peder Brude, Povin af Provins D. Brud Hændelser i Højer.

Aar 1778 fik Førgea Albrecht fæst Ivlært Rock til at bæregt Hændelserne i landet Leengskæbuen, Rosfjord

ivneu hedesel, af Augens Lejrer ses det, at han Luxemburg
i en ø geemle Dage vefau her voro et Hundersæde.

Aar 1780 fik Christen Veller Rot til et bræg Hundersæde
pew sib Ørsted Omittner i Rølesund, men aar 1807 hedesel
et Christen Veller pew Ivlnot hev et Gjedgewested ved Aug-
sund i Skane, som ved forfaldene Tilpholm besorger af en
Højsmeende Roni summestæde. Bevilningea til denne Rettighed,
er dattord d 16 April 1803.

Aar 1798 fik Jøhan Henrik Hærup Rot et bræg Hundersæde
i Storaaholm.

Aar 1798 fik Jas Vincie Rot til et bræg Hundersæde i Sørvigen.
1800 fik Nils Meelenborg Rot et bræg Hundersæde pew et billett.
Aar 1819 er først i Læveri og et Strompe og Høvneren en-
leegd i Skovet ved Rølesund. En Høvnd fra Rømsdal, Høvns-
Osen Devold hev. Det mørkeste hev tilforskawet sig et ledet Høvns-
hov i den nante Industri udfører. Stedet lær vidt for Rø-
seands Grindfæ, lego til ender og aar Aar, og ligesaa vel Teurneriet
som Vorreiet udfører nu, efter en stor økonomisk skade.

Armodskringer. Aar 1567 i Jile, indfandt nagle franske Vorren
sig ved Stad og Hær, hvor der tøg nagle Nordfærns Reber, som Rom
før Benzæ med Hæl, og undt af god mandskab.

Det Brev af 12 April 1611, tilsiget Røgen (Ch. L.) ab alle Leilondingen
pew GisRegoen ~~og~~ Gavens Cato i Bergerhus Læn, Real hovs orlagt 1 Bth. Rot
til et bestykke af bligget GisRegoen, som i w nylij var afbrant og aldeles for-
torit. Men ikke her voro en Feil af slægtelæs, GisRegoen's Real

ifølge Dagnel, varo en af de Quærd som den 16/12 blev offentliggjort af
Køllerne, ved Ølysternes pris i Sandmøn. (Se Samlinger til del Norske
Folks og Sprags Historie 3 Bind Teg 247.)

Hans Høivorighed Chr. Biskop Birkeland har vidt med den Ørtheid,
at overleadt mig til et fligblad en Deel af Manuskriptet, med hvorm
af afledde Provst Bredo i Bragund, lidels historiske Afhandlinger,
hvor han ufført omstaderne lesesud. Han er nemlig ved at lese end
oprindelig her heds Blesund, og sel Praelit herfairet leon et et,
sædewfor Praelit liggaar i Skj. Bleskjøt Reide. Dusendfyrstige
er denne alleine slædelæ, thi i etnologi hermed. Han en afson, ubu-
den for Tomblefjorden i Vester ligget usædew el Skj. Tomlen +
Reide, som her givet ejordia Navn Tomblefjord.

Næst Her: Buan ligesaa omstader Lofoten i Nordland, fra hvem
at Navnet er forskillet, og har oprindelig hedt Lovodna, af Oldt
dn. yderste Skj. af et Nød, eller Torbjerg, og Lov, et Sted, hvor
vare Torbjørn i gamle Dage holdt Lovthing. Et allsædew vil
Lovodna have saa mægtig betydning som Lovbjørget.